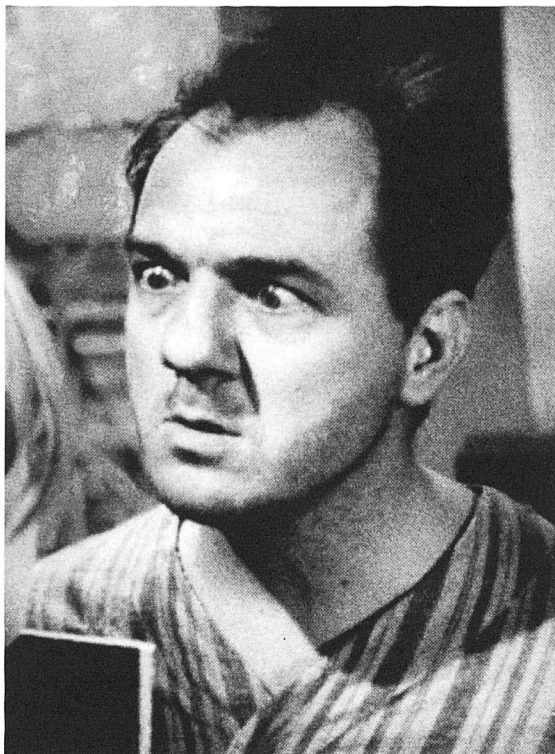

Karl Malden: "No surtin de casa sense ella!"

Xavier Jiménez

Karl Malden

El passat mes de juliol va morir a l'edat de 97 anys Karl Malden, un dels actors amb majúscules del Hollywood dels anys cinquanta i seixanta, i que va desenvolupar una carrera com a actor secundari que el va dur a participar en alguns dels títols més representatius d'aquest excitant període de la història cinematogràfica dels EUA, marcat per una sèrie d'esdeveniments traumàtics que comencen per la intromissió política de la HUAC (Comitè d'Activitats Antiamericanes) i la coneguda com a cacera de bruixes; la crisi econòmica que va provocar la modernització del vell Hollywood i el canvi inherent a aquesta necessitat de mercat, en què una gran nombra d'actors i directors relacionats amb un passat gloriós es va veure obligat a «abandonar-lo» com a conseqüència d'aquestes brusques modificacions que obligaren a reestructurar antics plantejaments, tant de mercat com artístics, i que trastocaren per sempre la indústria cinematogràfica per antonomàsia.

Malden va saber conviure amb totes aquestes transformacions i es va erigir durant aquests anys en l'acompanyant per excel·lència d'algunes de les actrius i actors essencials d'aquella etapa daurada, com Charles Laughton, Gregory Peck, Ann Baxter, Tyrone Power o Vivian Leigh, i del Hollywood que arribava, el que començava a establir-se de la mà de Burt Lancaster, Marlon Brando, Montgomery Clift i Warren Beatty, amb els quals va treballar al llarg dels quaranta anys que va romandre al cinema. Paradoxalment, la fama mundial li va arribar

gràcies a la televisió i a la sèrie *The Streets of San Francisco* (Las calles de San Francisco), emesa entre els anys 1972 i 1977 i en què donava vida al tinent Mike Stone. Una vegada finalitzat aquest projecte, que es va allargar durant cinc temporades, Malden va tornar al format cinematogràfic amb una sisena més de projectes que va alternar entre el 1979 i l'any 1987, entre els quals podem destacar *Twilight Time*, de l'any 1982, on va interpretar el paper de Marko Sekulovick, un homenatge al seu vertader nom, d'origen centreeuropeu, i canviat posteriorment pel de Karl Malden.

No tan sols va desenvolupar una trajectòria com a un secundari de luxe al costat de grans intèrprets; Malden va ser reclamat per alguns dels millors directors del moment i va treballar al costat de mítics noms, que van des d'Alfred Hitchcock a John Ford, i que passen per Franklin J. Schaffner, Henry King, Henry Hathaway, Norman Jewison, fins arribar al seu gran mentor, Elia Kazan, que va comptar amb la seva presència a tres dels seus clàssics més celebrats: *A Streetcar Named Desire* (Un tranvia llamado deseo, 1951), *On the Waterfront* (La llei del silenci, 1954) i *Baby Doll* (1956); les dues primeres al costat de Marlon Brando —que el pas del temps ha establert com el seu millor acompanyant cinematogràfic— i amb el qual posteriorment va treballar a la que seria la seva primera i única incursió a la realització, *One-Eyed Jacks* (Un tipus dur, 1961), una pel·lícula que manté un deute històric pel que fa a la seva valoració i consideració artística i que passa per representar un dels millors westerns d'aquella etapa.

Si fem un repàs als títols on va participar Karl Malden, el llistat obtingut és d'un nivell incontestable i es pot exemplificar amb cinc mostres completament antagòniques que conformen aquesta filmografia: *Kiss of Death* (El beso de la muerte, Henry Hathaway; 1947), *I confess* (Jo confesso, Alfred Hitchcock; 1953) *On the Waterfront* (La llei del silenci, Elia Kazan; 1954), *Cheyenne Autumn* (El gra combat, John Ford; 1964) i *Patton* (1970). Són cinc títols de més d'una cinquantena de llargmetratges que demostren la capacitat que tenia d'infiltrar-se dins de qualsevol rol que li proposessin i que assimilava a la perfecció, ja fos des del personatge dolent de la història fins a l'amic del protagonista; des d'un capellà fins a un militar... Va treballar en tot tipus de gèneres i en tots va aconseguir uns resultats plenament satisfactoris.

Per aprofundir en aquesta anàlisi, podem dividir la seva carrera en tres grans períodes: l'inici, l'època d'èxits i l'etapa final, marcada pel seu pas a la televisió.

Els inicis com a intèrpret se situen als escenaris de Broadway, a final dels anys trenta. El paral·lisme amb Marlon Brando començava ja des d'un

primer moment, ja que ambdós actors —encara que Brando fos 12 anys més jove— mantindrien com ja hem assenyalat al començament de l'article una relació molt propera i que començaria per al gran públic als escenaris de Nova York amb la mítica representació de l'obra de Tennessee Williams *A Streetcar Named Desire*, que va estar en cartell entre 1947 i 1949, però que no va ser la primera col·laboració entre tots dos actors.

Entre les primeres representacions i l'obra teatral dirigida per Kazan, Malden va debutar al cinema a la producció *They Knew What They Wanted* (*Sabien què volien*, Garson Kanin, 1940), un drama romàntic protagonitzat per Charles Laughton i Carole Lombard que va significar el seu establiment momentani a Hollywood, ja que poc temps després Malden es va enrolar a l'exèrcit com a conseqüència de l'esclat de la II Guerra Mundial l'any 1939.

Alguns dels actors més famosos del Hollywood dels quaranta i cinquanta (Henry Fonda, Glenn Ford, Robert Ryan, Robert Mitchum...) participaren en aquest conflicte bèl·lic i Malden no en va ser una excepció. Després de l'experiència militar, el nostre protagonista va reprendre la carrera professional des d'un vessant doble: d'una banda, va tornar al cinema amb tot l'esplendor que li va permetre un film com *Kiss of Death* (*El beso de la muerte*, 1947); i de l'altra, va continuar amb la seva experiència iniciada al teatre a final dels trenta.

Abans del projecte que el catapultaria a la fama, Malden va participar en altres obres teatrals més secundàries com la titulada *Truckline Cafe*, escrita per Maxwell Anderson i en què va conèixer a Marlon Brando. Som a l'any 1946, però al 1947 encara aconsegueix un altre èxit de la mà d'en Kazan amb un escrit d'Arthur Miller, titulat *All My Sons*, en què demostra el talent teatral i confirma

la connexió professional que el duria a convertir-se en un aliat d'Elia Kazan en el sentit professional de la paraula.

Una vegada presentats els inicis, a mitges entre el cinema i el teatre, Malden comença, a partir de 1950 i de forma ininterrompuda, el recorregut esplendorós al cinema. Amb *The Gunfighter* (*El pistolero*, 1950), el western de Gregory Peck dirigit per Henry King, se situa a la sortida d'una cursa que començava ràpidament a omplir-se de títols que, entre la dècada dels cinquanta i seixanta, l'establiran com un dels secundaris més reconeguts d'aquest període de Hollywood.

Els cinquanta estaran marcats per la persona de Kazan, la figura de Brando i el seu debut a la direcció, un pas relativament ràpid que va cristal·litzar l'any 1957 amb un film emmarcat dins el gènere bèl·lic titulat *Time Limit* (*Llavis tancats*, 1957). Malden, com d'altres genis de la interpretació (James Cagney, Burt Lancaster, Marlon Brando o Charles Laughton, entre d'altres), també va optar als anys cinquanta per posar-se darrere les càmeres i afrontar així la direcció del seu primer llargmetratge com a realitzador —i, malauradament, darrer intent en tots els casos presentats.

Ja fos pel resultat a taquilla, per la temàtica del film, pel seu missatge o pel posicionament ideològic de l'actor, el resultat de totes aquestes pel·lícules no varen permetre la continuïtat d'aquests intèrprets en el paper de realitzadors i, en la majoria dels casos, aquestes pel·lícules varen quedar «maleïdes». El cas de Malden no va ser-ne una excepció i, com la majoria d'aquestes propostes, els valors artístics que tenen han passat injustament desapercibuts al llarg de la història.

L'argument de l'únic film de Malden tracta sobre la guerra de Corea, el primer conflicte enco-

On the Waterfront

bert entre la URSS i els EUA durant el període conegut com la guerra freda. El film es concentra a exposar un doble plantejament arran de l'empresonament d'un soldat nord-americà per part de l'exèrcit coreà. Richard Widmark interpreta el personatge protagonista que ha d'encarregar-se d'esbrinar si aquest soldat va passar informació d'una manera obligada o si simplement va optar per ajudar-se en un moment tan delicat psicològicament.

El punt de partida d'aquest film recorda la «justificació» del director Elia Kazan quan va filmar *On the Waterfront* (1954), en què posava de manifest la situació límit i la pressió a la qual es poden veure sotmeses les persones (en aquest cas, entre el poder de la màfia i la confessió com a testimoni d'un assassinat). Va ser un film en què destacava fonamentalment el guió, basat en contínues converses i rèpliques que en general va passar sense pena ni glòria. Martin Balsam i Rip Torn, altres il·lustres secundaris d'aquesta etapa, acompanyaven Richard Widmark com a protagonistes de la història.

Després d'aquest experiment com a director, Malden recuperaria la carrera com a secundari de luxe a la dècada dels seixanta i participaria a títols com el melodrama romàntic *Parrish* (Delmer Daves, 1961), *Birdman of Alcatraz* (L'home d'Alcatraz, John Frankenheimer; 1962). També és un període marcat per pel·lícules de l'Oest, possiblement el més visitat al llarg de la filmografia de l'actor: *The Hanging Tree* (L'arbre del penjat, 1959); *How the West Was Won* (La conquesta de l'Oest, 1962) i l'acomiadament de John Ford a *Cheyenne Autumn* (El gran combat, 1964).

Cada vegada més separat de les grans produccions i d'un nombre elevat de participacions —durant la dècada dels setanta destaquen *Patton*, de Franklin J. Shaffner, i un altre film ambientat a l'Oest, protagonitzat per una antiga estrella com William Holden i l'emergent Ryan O'Neal, amb Blake Edwards al capdavant, titulat *Wild Rovers* (Dos homes contra l'Oest, 1971)—, Malden acabaria compaginant el cinema amb la televisió, essencialment amb *The Streets of San Francisco*.

Una vegada finalitzada aquesta participació al costat d'un jove Michael Douglas, la resta de participacions varen consistir bàsicament en aparicions a capítols aïllats de diferents sèries i en títols menors, fins que es va retirar del cinema oficialment al 1987.

Abans d'acabar aquest recordatori sobre la figura de Karl Malden, hem d'assenyalar dos capítols més que caracteritzaren la carrera com actor professional i com a persona compromesa amb la persona d'Elia Kazan. En primer lloc, la famosa campanya publicitària que va protagonitzar als anys setanta i vuitanta i l'èxit aconseguit amb l'anunci d'una targeta de crèdit, American Express, que va tenir el recordat eslògan de *No surti de casa sense ella*.

Gràcies a la imatge que desprenia com a actor, la confiança, la seguretat, la rectitud del seus personatges... Malden va tornar a recuperar part de la seva fama gràcies a la publicitat, en què la seva imatge quedarà per sempre associada a aquell mític anunci.

El darrer capítol, més polèmic i de caire personal, va ser el lliurament de l'Oscar honorífic al director d'origen grec Elia Kazan, al qual Malden devia una part essencial de la seva carrera i, encara que en desacord, com havia declarat a diverses entrevistes, amb la seva participació com a delator a la cacera de bruixes i amb la ideologia del director, ell va voler valorar la seva figura com a cineasta, ja que, a més de la labor com a realitzador de cinema, també va ser a la vegada un suport essencial a la seva vida com a actor.

Malden va ser un dels primers en aixecar-se a aplaudir Kazan ara fa ja deu anys, en aquella recordada data del 22 de març de 1999.

A partir d'ara serà considerat com un dels millors actors secundaris de la història del cinema, però en aquest cas, la valoració no serà gratuïta ni buida de contingut. Malden, igual que tota una història que comença amb noms com els de Peter Lorre, Walter Brennan, Shelley Winters, Thelma Ritter... per acabar amb els més actuals com Ed Harris, Judy Dench o Kevin Spacey, forma part de totes aquestes actrius i actors diferents que mereixen tots els reconeixements possibles per fer-ne constar l'immens talent i la capacitat per atreure l'atenció de l'espectador, moltes vegades amb interpretacions que no excedeixen els vint minuts a la pantalla i que, gràcies a la seva presència, un gran nombre d'estrelles del cinema clàssic i de l'actual se n'han servit per créixer, per engrandir la seva fama.

Els secundaris són un grup que cal reivindicar sempre, que treuen el seu talent a través de personatges de tot tipus de naturalesa i que són recordats amb la mateixa o més estima que els personatges principals, gràcies a la força, el sentiment i la classe que demostren a cada actuació seva al món del cinema: Karl Malden n'és un exemple paradigmàtic. Va ser un secundari en el temps filmic, però un mite de la interpretació cinematogràfica. ■